BREVISSIMVS

CATECHISMVS
CATHOLICVS

Omnia, quæ Chriſtianum ad æternam animi ſalutem conſequendam credere, & facere oportet, complectens:

D. AVGVSTINO HVNNAEO AVTHORE:

NVPER VNICO SCHEMATE COMPREHENSVS, atque ita in lucem editus, diligenter recognitus, & in libelli formam ad commodiorem iuuentutis vſum authore eodem redactus.

CVI RECENS ACCESSIT EORVM SVMMÆ THEOLOGICÆ, B. THOMAE AQVINATIS locorum, in quibus præcipuæ iſtius Catechiſmi materiæ permultis iiſque dilucidis ac firmis argumentis tractantur, notatio.

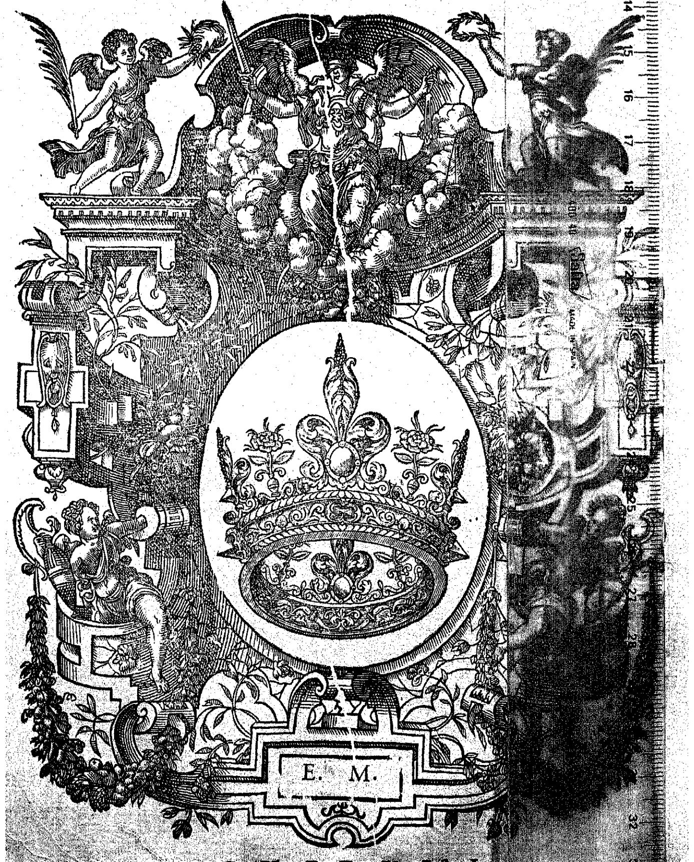

LVGDVNI.

APVD STEPHANVM MICHAELEM.

M. D. LXXXVIII.

BREVISSIMVS

CATECHISMVS CATHOLICVS

Omnia, quæ Chriſtianum ad æternam animi ſalutem conſequendam credere, & facere oportet, complectens,

D. AVGVSTINO HVNNAEO AVTHORE:

NVPER VNICO SCHEMATE COMPREHENSVS, atque ita in lucem editus, diligenter recognitus, & in libelli formam ad commodiorem iuuentutis vſum authore eodem redactus.

CVI RECENS ACCESSIT EORVM SVMMÆ THEOLOGICÆ, B. THOMAE AQVINATIS locorum, in quibus præcipuæ iſtius Catechiſmi materiæ permultis iiſque dilucidis ac firmis argumentis tractantur, notatio.

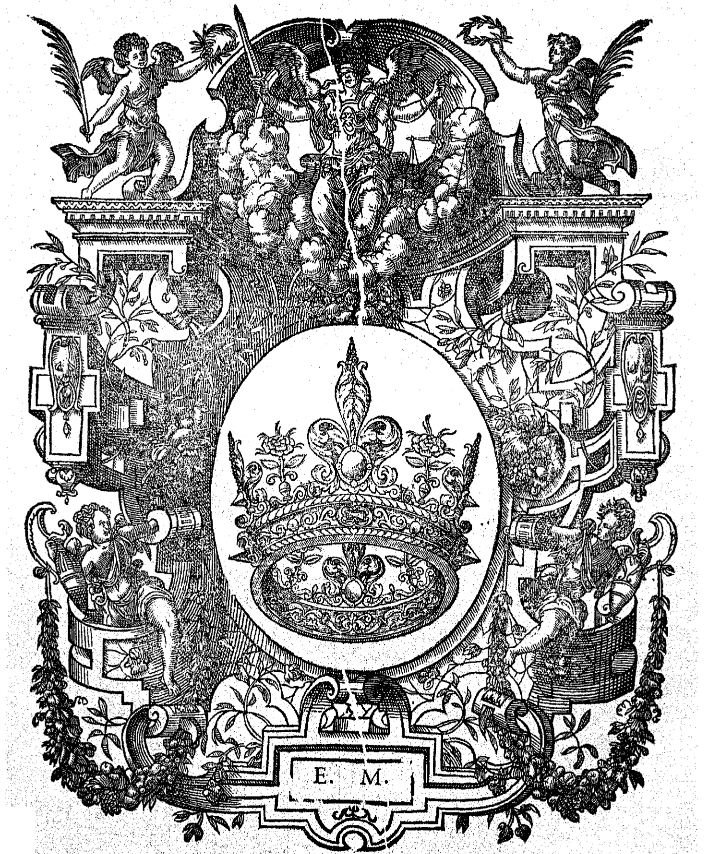

LVGDVNI.
APVD STEPHANVM MICHAELEM.
M. D. LXXXVIII.

AMPLISSIMO ET ORNATISS.

VIRO DOMINO VIGLIO ZVICHEMO AB AYTTA,

primo S. Bauonis apud Gendenses Præpoſito, ſupremique Senatus Belgici, Præſidi clariſſimo, & illuſtriſſimi ordinis aurei Velleris Cancellario præſtantiſſi. Aug. Hunnæus

S. P. D.

NVPER, Præſes ampliſſime, cùm ea quę nobis à Regia catholica Maieſtate, tuo ſuaſu atque conſilio demandata fuerat Catechiſmi prælegendi prouincia perfuncti eſſemus, nouáque nobis (ſententias videlicet Theologicas profitendi) eſſet commiſſa, noſtro munere (vt iudicabamus) & diſcipulorum noſtrorum vtilitate poſtulante, vniuerſam Catechiſmi Catholici doctrinam in vnum Schema breuiter coniectam, omnibus, vt probè noſti (quippe cuius nominis ſplendore commendatum in lucem id ſchema prodierat) vno aſpectu intuendam contemplandámque præbueramus.

Poſteà verò aduertentes (quod & grauiorum virorum admonitione nobis eſt ſignificatum) iſtius generis ſchemata, prouectioribus quidem ad prima Chriſtianæ Religionis rudimenta recolenda magno vſui eſſe, dum parietibus affixa vniuerſam Catechiſmi doctrinam omnibus vno aſpectu intuendã contemplandámque præbent, ſed incõmodum eorum in ſcholis vſum, nos exemplo Pauli Apoſtoli, cupientes omnibus omnia fieri vt omnes lucrifaceremus, eandem doctrinam his natalitiis feſtis quibus à Sententiarum Theologicarũ grauiſsima profeſſione feriamur, diligenter recognitam in libelli formam conuertimus, vt omnes ex ea (iuniores quidem ſub hac forma: reliqui autem natu grandiores, vel ſub hac, vel ſub ſchematis figura) ſſautarem fructum percipere poſsint.

Quantum præſtiterimus, tum in hac, tum in priori ſchematis editione, tuum, aliorúmque eruditorum & piorum virorum eſto iudicium.

Nos certè ſedulò in eam incubuimus curam, ne quid prætermitteremus, quod in aliorum multò prolixioribus de hoc eodem argumento editis libris, ſcitu neceſſarium aut cognitu magnoperè dignum extaret.

Cùm autem huius libelli doctrina iam ſemel ſub tui nominis ſplendore, publicæ lucis diſcrimen feliciter ſubierit, propter tantillam, quæ in ea nunc facta eſt externi habitus mutationem, alium illi patronum non putauimus quærendum.

Accipies igitur, ornatiſsime Præſes, hilari fronte hanc noſtram lucubratiunculã, perexiguam quidem ſi ipſa per ſe expendatur, ſi tamen præſentium temporum conditio ſpectetur, longè vtiliſsimam & quę tui nominis autoritate muniatur (niſi noſtra nos fallat opinio) digniſsimam: noſtrorum autem laborum mercedem abunde magnam nos conſecutos exiſtimabimus, ſi eos tibi gratos fuiſſe, & afflictæ grauitérque laboranti Eccleſiæ aliquam opem attuliſſe intellexerimus.

Deus Op. Maximus V. R. amplitudinem noſtræ Reip. Belgicæ moderandæ, literarúmque tum ſacrarum tum profanarum ſtudiis ſtudioſisq́; (vt iam cœpit collegio duodecim adoleſcentibus alendis hîc deſtinando, & magnificè dotando) promouẽdis, quàm diutiſsime incolumen ſeruare dignetur. Vale. Louanij Kalend. Ianuariis, anno à Chriſti Seruatoris noſtri natiuitate CIↃ. IↃ. LXX.

Catechiſmꝰ hic anno 1566. primum ſcriptus eſt, graſſantibus in Belgio noſtro iconoclaſtis.

PRæſentis libelli ſcopus eſt, non graſſantium nunc iconoclaſtarum, aut aliorum quorumcunque hæreticorum prolixa diſputatione falſa dogmata confutare, neque etiam catholicæ & ſalutaris doctrinæ veritatem argumẽtis accuratè conquiſitis illuſtrare aut propugnare, ſed nudè & ſummatim prima duntaxat & ſcitu maximè neceſſaria ſinceræ & genuinæ, tam de agẽdis, quàm de credendis doctrinæ Chriſtianæ capita, conuenienti inter ſe ordine digeſta, (inſertis interim ſicubi res poſtulare videbatur, breuibus conuenientibúſque annotationibus ſeu admonitionibus) complecti, vt eius adminiculo quiſque Chriſtianus Catholicus ſuæ profeſsionis & doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ ſumma capita facilè mente memoriáque comprehendere, & vt ad ea ita comprehenſa vniuerſæ vitæ ſuæ curſum, in dictis, factis, atque cogitationibus moderando, Deo debitum officium perſoluere, ac ſibi æternæ vitæ felicitatem comparare queat.

Catholici autem nomine (vt iſtud hîc obiter admoneam) eum intelligo, qui baptiſmatis Sacramento initiatus Ieſu Chriſti veri Dei atque hominis ſalutarem doctrinam in eius Eccleſia profitetur, neque ſectis vllis, aut opinionibus ab Eccleſia Catholica reprobatis adhæret.

Catholicæ autem Eccleſiæ nomine, intelligo perſpicuum & ſenſui expoſitum cœtum illorum, qui baptizati veram ſincerámque Chriſti fidem profitentur & a ſe B. Petri ſucceſſori Romano Pontifici vt Chriſti in terris Vicario ſubiectos agnoſcunt.

Quæ quidem vera & germana Dei Eccleſia, ab aliis falsò ſibi hoc nomen vendicantibus, in ſymbolo à patribus primi Conſtantinopolitani Concilij edito his quatuor ſecernitur notis: quòd ſit [b] vna, ſancta, Catholica & Apoſtolica. Eſtque iſtius Eccleſiæ tanta dignitas, vt ſicut extra arcã Noë, nemini in diluuio corporis vitam conſeruare licuit: ita extra iſtam Eccleſiam ad æternam animi vitam conſequendam nemini pateat acceſſus. Qua propter quicunque ſui animi æternæ ſaluti conſultum velit, intra huius Eccleſiæ fines, omni cura atque diligentia ſe contineat.

a Se B. Petri ſucceſſori.] De primatu Petri, Sup. q. 40.6. & 22æ. q. 39.1. c.f. & 3a. q. 8.6.c.
An omnes ſint ſchiſmatici, qui ſummo Pontifici ſubeſſe renuunt 22æ. q. 39.1.c.f. & Sup. q. 40.6.c.
b Vna.] Quomodo Eccleſia dicitur vna, 22æ. q. 183.2.1m.

DOCTRINÆ CÆTECHISMI CATHOLICI PARTITIO.

Catechiſmi Catholici doctrina eſt quintuplex: videlicet, De
- [c] Fide,
- [d] Spe,
- [e] Charitate,
- [f] Iuſtitia Chriſtiana, &
- [g] Sacramentis.

c De fide, 22æ. q. 1a. & 15. ſequentibus.
d De ſpe, 22æ. q. 17. & 4. ſequent.
e De charitate, 22æ. q. 23. & q. ſeq. vſq. ad 27.
f De iuſtitia Chriſtiana & interiore. 12æ. q. 113.1.c.
De iuſtitia, vt eſt virtus cardinalis. 22æ. q. 58.0.
g De ſacramentis, 3a. q. 60. & ſequen. vſq. ad finem, & ſup. q. 1a. vſque ad quæſt. 69.

Fides eſt virtus à Deo infuſa, lumine quodam diuino ita hominis animum colluſtrans, vt firmiter aſſentiatur iis omnibus, quæ ad veram ſanctámque Religionem ſpectantia, Deus verbo ſuo reuelauit, & hominibus ad vitam æternam conſequendam, credenda propoſuit, ſiue ſint, ſiue non ſint ſacris literis expreſſa.

De fide.

Fides quid? 22æ. q. 5.1.0.
Fides eſt virtus.] An fides ſit virtus? 22æ. q. 4. ar. 5.0.
Fides eſt virtus à Deo infuſa.] An fides ſit homini infuſa à Deo? 22æ. q. 6.1.0.

Lumine quodam diuino.] Quo lumine illuſtratus homo credit? 22æ. q. 1.4.3m. & q. 2 3.2m.
Vt firmiter aſſentiatur.] Aſſentiri quid? 22æ. q. 2a. 1.3m.
An actus fidei ſit firmus aſſenſus? 22æ. q. 2a. 1.c.
An fides ſit certior ſcientia & aliis virtutibus intellectualibus? 22æ. q. 2. 4.c. & q. 4.8.0.
Iis omnibus, quæ ad veram ſanctámque religionem, &c.] Quæ ſint fide tenenda. 22æ. q. 1.1.0.
An omnia ſint fide tenenda quæ Eccleſia tanquam credenda proponit? 22æ. q. 5.3.c. potiſſimum.
Credenda propoſuit.] Quomodo Deus credenda reuelet, mediatè an immediatè, 22æ. q. 6.1.c. prin.

Verbum n. Dei bifariã diſtribuitur, videlicet, in
- Scripturã q̃ diuinitꝰ inſpirata, vtilis eſt ad docendũ, arguendũ, corripiẽdũ, erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus, 2. Tim. 2.3.
- Traditiones, quæ licet in nullo quidem ſacrę ſcripturæ libro expreſsè & ſyllabatim poſitæ ſint, diuinitus tamen ſunt traditæ, & religiosè vnà cum ſcriptura tenendæ, dicente Apoſtolo, Fratres, tenete Traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram 2. Theſſal. 2.

In iis autem, quæ primum Chriſtiani homines tenere debent, præcipuum obtinent locum duodecim Symboli Apoſtolici partes, articuli fidei vulgò appellatæ.

Duodecim ſymboli Apoſtolici partes.] An credibilia ſint per certos articulos diſtinguenda? 22æ. q. 5. ar. 6.
An conuenienter articuli fidei enumerentur? 22æ. q. 1. ar. 8.
An conuenienter articuli fidei in ſymbolo ponantur? 22æ. q. 1.a 9.0.
Ad quem pertinet fidei ſymbolum ordinare? 22æ. q. 1. ar. 10.0.

Quarum prima eſt,

Credo in Deum patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ.

II.

Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum.

III.

Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria virgine.

IIII.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus.

V.

Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.

VI.

Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

VII.

Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.

VIII.

Credo in Spiritum ſanctum.

IX.

Sanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum communionem.

X.

Remiſsionem peccatorum.

XI.

Carnis reſurrectionem.

XII.

Vitam æternam. Amen.

Credo.]Quid credere?22æ.q.2.1.o.
In Deum.]Quomodo diſtinguantur credere Deo, credere Deum & credere in Deum,22æ.q.2.2.o.
Deum.]De Deo.1ª.q.2. vſque ad q.44m.
Vtrum Deus ſit vnus?ª.q.11ª.3.& 4.
Vtrum in diuinis ſit trinitas?ª.q.31.1.o.
An credere trinitatem explicite ſit de neceſsitate ſalutis? 22æ. quæſt. 28.o.
Patrem.]De perſona patris,1ª.q.33.o.
Omnipotentem.]De potentia Dei,1ª.q.26.o.
Cur potentia quæ communis eſt toti trinitati,appropriatur patri? 1ª.q. 39.8.c.circa med.
Cur creare,efficere,ſiue ex quo tribuitur patri?ibid.
De creatione rerum,1ª.q.44.& ſeq.
De ſcientia Dei,quæ eſt cauſa rerum,1ª.q.14.o.
De voluntate Dei quæ etiam cauſa rerum eſt,1ª.q.19ª.o.
De prouidentia Dei & eius partibus,1ª.q.22.& 23.o.
De gubernatione rerum.1ª.q.103.vſque ad q.106.
Cæli & terræ.]De angelis,1ª.50.vſque ad 65am.
De opere creationis creaturæ corporalis,1ª.q.65ª.vſque ad 75.am.
De homine,1ª.q.75ª.vſque ad q.103am.
Et in Ieſum.] An credere explicite myſterium Chriſti ſit de neceſſitate ſalutis.22æ.q.2ª.2.7.o.
De nomine Ieſu.3ª.q.37.2.o.
An alio modo poſſimus ſaluari quàm per Chriſtum?12æ. q. 91.5. 2m, & 22æ.q 2.ar.7 c.
Filium eius]De perſona filij,1ª.q.34 & q.35.
Vnicum.]Quomodo Chriſtus ſit filius vnicus patris.1ª, q. 41.3.c. & 14. 43.3.2m.
Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto.]De incarnatione Chriſti,3ª. q.1,& ſeq.vſque ad q.40am.
Cur Chriſti conceptio attribuitur Spiritui ſancto?3ª.quæſt,32.2.c,potiſſimum.
An Chriſtus debeat dici conceptus de Spiritu ſancto?3ª.q.32.2.o.
De modo & ordine conceptionis Chriſti,3ª.q.33,o.
Natus ex Maria.]De natiuitate Chriſti.3ª.q.35.o.
An B.Maria ſit vera & naturalis mater Chriſti?3ª.q.35.3.o.
An B.Maria ſit mater Dei?3ª.q.35.4.o.
Virgine.]De virginitate B.Mariæ,3ª.q.28.o.
Paſſus.]De paſſione Chriſti.3ª.q.46.vſque ad 50.
Sub Pontio Pilato.]Cur Chriſtus voluit pati à gentilibus?3ª.q.47.4.c.& 1m.
An Pontius Pilatus tradens Chriſtum crucifigendum omnium maxime peccauerit?3ª.q.47.6 2m.
Crucifixus.]cur conueniens fuit Chriſtum in cruce pati? 3ª. q. 46. 4. c. potiſſimum.
Mortuus.]De morte Chriſti.3ª q.50.o.
Sepultus.]De ſepultura Chriſti,3ª.q.51.o.
Deſcendit ad inferos.]De deſcenſu Chriſti ad inferos,3ª.q.52.o.
Tertia die reſurrexit à mortuis.]De reſurrectione Chriſti,3ª.q.53.vſque ad 57am.
An fuerit conueniens Chriſtum tertia die reſurgere?3ª.q.53.2.o.
Aſcendit ad cælos.]De aſcenſione Chriſti.3ª.q.57.o.
Sedet ad dexteram Dei patris.]De ſeſſione Chriſti ad dexteram patris, 3ª.q.58.o.
Inde venturus eſt iudicare.]De iudiciaria poteſtate Chriſti, 3ª.q.59.o.& Sup.q.89.& 90.
Credo in Spiritum ſanctum.]De perſona Spiritus ſancti,1ª.q.36.q.37.& q.38.
Cum ſit eadem notitia Patris,& Filij,& Spiritus ſancti,cur traduntur de illis diuerſi articuli?22æ.q.1.ar.8æ.3m.
An ſpiritus ſanctus ſit Deus?ibid.& 1ª.q.27.1.c.
Sanctam Eccleſiam,]Quorum hominum Chriſtus ſit actu caput, 3ª.q. 8.3.2m.potiſſimum.
An corpus Eccleſiæ myſticum conſiſtat ex hominibus & Angelis, ex viatoribus & beatis?3ª.q.8.4.c.2m.
An ſit vna Eccleſia omnium fidelium noui & veteris Teſtamenti 3ª. q. 8.3.3m.
Sanctorum com.]An ſit ſanctorum communio in Eccleſia? 1ª. q. 23.6. 1m.fi.& Sup.q.25.1.c.& 2.5m.
Remiſſionem peccatorum.] An remiſſio peccatorum ſit in Eccleſia? 22æ.q.20.2.c.& 3m.
An per baptiſmum tollantur omnia peccata?3ª.q.69.1.o.
An per ſacramentum Euchariſtiæ remittantur peccata? 3ª.quæſt.79.3. & 4.
An per pœnitentiam remoueantur omnia peccata? 3ª. quæſtione 86.1.
De remiſſione venialium peccatorum,3ª.q.17.o.
An poteſtas clauium ſe extendat ad remiſſionem culpæ? Super quæſt. 18.1.o.
Carnis reſurrectionem.De reſurrectione in fine mundi futura, 3ª. q.53. 1.c.& q.56.1.o.& Sup.q.75.vſque ad q.88am.
Vitam æternam.]De receptaculis animarum poſt earum mortem,Sup. q.69.o.
De libro vitæ,1ª.q.24.
An aliquis deleatur de libro vitæ?1ª.q.24.3.o.
De beatitudine æterna,12æ.q.2.ª.vſque ad q.6.am.
An homo in gratia conſtitutus poſſit mereri vitam æternam? 12. æ. q. 115.3.o.
An beatitudo ſemel habita poſſit amitti?12.q.5.4.o.& 1ª.q.24 3.o.
De viſione diuinæ eſſentiæ.1ª.q.12.o.& Sup.q.92.o.
De ſanctorum beatitudine & eorum manſionibus,Sup.q.93.o.
De dotibus beatorum,Sup.q.95.o.
De aureolis,ſup.99.o.
De pœna damnatorum,ſup.q.97.vſque ad fi.

Hoc ſymbolum veram Dei, diuinarúmque rerum cognitionem,quæ ad bene beatéque viuendum cuique neceſſaria eſt,breuiter ac dilucidè ob oculos ponens, recte quoque in tres partes diſtribuitur:

In quarum
- Prima, diuinæ naturæ perſona prima & mirabile creationis opus deſcribitur:quod fit ar.primo.
- Altera, diuinæ naturæ ſecunda perſona & humanæ redemptionis myſterium exprimitur,quod fit per ſex ſequentes arti.
- Tertia,ad finem vſque Symboli,de tertia in diuinis perſona agitur,quæ caput & fons eſt omnis ſanctitatis,per quam Eccleſia peccatorum remiſsione accepta, ſancta redditur, & glorioſam in poſterum carnis reſurrectionem,vitámque æternam certò expectat.

Sex ſequentes ar.]Cur plures articuli ponuntur circa perſonam Filij & Spiritus ſancti,quàm circa perſonam Patris,22.q.1.ar.8.4m.

DE SPE.

Spes eſt virtus diuinitus infuſa, qua homo fidelis in præſens quidem ſeculum bona ſalutaria,in poſterum verò ipſam ſalutem æternam firma cum fiducia expectat. Hæc virtus exercetur precatione potiſsimum,cuius perfectiſsimum exemplar eſt precatio Dominica.

cuius partes ſunt
- vna præfatiuncula, &
- ſeptem petitiones.

Spes eſt virtus.]An ſpes ſit virtus?22æ.q.17.1.o.
Diuinitus infuſa.]An ſpes nobis à Deo infundatur?12æ.q.62.1.c.& 3.
Homo fidelis]De ſubiecto ſpei,22æ.q.18.o.
In præſens quidem bona ſalutaria.]An bona huius vitę ſint obiectum ſpei?12æ.q.7.2.2m.
In poſterum verò ipſam ſalutem æternam.] An æterna beatitudo ſit obiectum proprium ſpei?22æ.q.17.2.o.
Firma cum fiducia expectat.] An ſpes viatorum habeat certitudinem? 22æ.q.18.4.o.
Fiducia quid?22æ.q.129.6 c.
Expectat.]an aliquis poſſit non ſolum ſibi, ſed & alteri expectare æternam beatitudinem?22æ.q.17.3.o.
De vitiis oppoſitis ſpei,deſperatione & pręſumptione, 22æ.q.20.& 21.o.
Precatio Dominica.]Precatio ſiue oratio quid?22æ.q.83.1.c.
De conuenientia,vtilitate,& neceſſitate orationis, 22æ.q. 83.2.o.& 3, 2m.& 15.& 16.
De partibus & gradibus orationis,22æ.q.83.17.o.
De iis quę petenda ſunt,22æ.q.83.5.& 6.o.
Pro quibus orandum ſit,22æ.q.83.7.& 8.
Quis orandus ſit,22æ.q.83.4.o.
Quæ ratio in orando requiratur,22æ.q.83 12.13.& 14.
Quę virtutes requirantur ad bonitatem orationis,22æ.q. 83.15.c. & 3m.

Præfatiuncula eſt hoc initium:

Pater noſter qui es in cœlis.

Septem verò petitiones ſunt iſtæ,

I.

Sanctificetur nomen tuum.

II.

Adueniat regnum tuum.

III.

Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.

Panem

IIII.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

V.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

VI.

Et ne nos inducas in tentationem.

VII.

Sed libera nos à malo, Amen.

Pater noſter.]Quomodo Deus dicatur pater noſter,& nos eius filij? 1ª. q.33.3.c.
Cur potius dicimus pater noſter,quàm pater mi?22æ.q.83.7.1m.
Cùm Deus præueniat nos ſua beneuolentia,cur igitur videmur velle captare eius beneuolentiam,dicendo,Pater noſter?22æ.q.83.9.5m.
Septem verò petiones ſunt iſtæ.]An conuenienter hæ ſeptem petitiones orationis Dominicæ aſſignentur?22æ.q.83.9.c.
Sanctificetur nomen tuum.] Cùm nomen Dei ſit ſemper ſanctum, cur igitur petimus illud ſanctificari?22æ.q.83.9.1m.
Adueniat regnum tuum.Cùm Chriſtus nunc regnet, & regnum eius ſit ſempiternum,quomodo petimus illud aduenire?12æ.q.83.9.1m.
Fiat voluntas tua.]Cùm ſcriptum ſit,Omnis voluntas mea fiet, quomodo non eſt vanum petere,vt fiat voluntas Dei?22æ.q.83.9.1m.
De duplici voluntate Dei,beneplaciti & ſigni. 1ª. q.19.11,c.
Quæ ſigna circa diuinam voluntatem ponuntur?1ª.q.12.12.o.
Sicut in cœlo & in terra.] Quid per cœlum & terram hic intelligatur. 22æ.q.83.9.1m.
An dictæ tres petitiones ſint in hac vita implendæ?22æ.q.83.9.1m.
An quatuor ſequentes petitiones in hac vita impleantur?ibid.
Panem noſtrum quotidianum.]Quomodo hæc petitio ſit vtilis ad beatitudinem?22æ.q.83.9.c.circa med.
Quidnam intelligatur nomine panis noſtri quotidiani?ibid.
Et dimitte nobis debita noſtra.] Cùm quatuor præcedentes petitiones pertineant ad conſequendum bonum,& tres ſequentes ſpectent ad amotionem mali,& cùm prius ſit recedere à malo quàm conſequi bonum,cur igitur hæ tres ſequentes petitiones ordine ſubſequũtur quatuor primas?22æ.q.83.9.2m.
Sicut & nos dimittimus.] An ſi aliquis nolit fratri ſuo remittere offenſam,ſine mendacio poſſit dicere hanc partem orationis Dominicæ? 22æ.q.83.16.3m.
Et ne nos inducas.]An hic petamus vt non tentemur, ſed potius vt à tẽtatione non vincamur?22æ.q.83.9.c.f.
Sed libera nos à malo.]Quidnam hic petatur amoueri?22æ.q.83.9.c.f.
Cur B.Lucas hanc petitionem prætermiſit?22æ.q.83.9.4m.f.

Præfantiuncula illa, [Pater noſter qui es in cœlis,] nobis in memoriam reducit ſummum illud beneficium,quo nos Deus pater in gratiam recepit, ac propter Ieſum filiũ in ſuos filios adoptauit.

In gratiam recepit.]An per paſſionem Chriſti ſimus Deo recõciliati?3ª. q.49.4.o.
In ſuos filios adoptauit.] Quomodo Deus ex ſua bonitate rationalem creaturam admittat ad beatitudinis hæreditatem?3ª.q.13.1.c.
Cùm Chriſtus ſit naturalis filius patris,& adoptio ſit introducta in defectum naturalis filij, quomodo Deo conuenit nos in filios ſuos adoptare?3ª.q.23.1.2m.
Quomodo adoptemur in filios Dei?12æ.q.114.3.c.f.
Quæ ſit differentia inter Deum adoptantem & hominem adoptantem? 3ª.q.23.1.c.fi.
Quæ ſit differentia inter filiũ Dei adoptiuum & naturalem? 3ª.quæſt.2. 3 2.c.

Petitiones verò ſeptẽ, ita diſtinguũtur,
- Prioribus quatuor, bona precamur.
  - 1.diuinæ maieſtatis honorem & gloriam.
  - 2.noſtram felicitatem.
  - 3.obedientiam Deo debitam.
  - 4.corporis animæque ſuſtentationem.
- Reliquis tribus,mala precibus à nobis auertimus.
  - 1.peccata.
  - 2. tentationes ad peccatum pertrahentes.
  - 3. futuræ vitæ calamitates.

Huic precationi vt ſtatim ſubnectatur Deiparæ Virginis Mariæ ſalutatio, quæ Angelica dicitur, longo iam Chriſtianorum vſu receptum eſt,quæ ſic habet,

Aue Maria gratia plena,Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Ieſus Chriſtus: Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis noſtræ. Amen.

Cuius tres ſunt partes,
- Prima ad Mariam virginem eius commendandæ cauſa ab angelo prolata eſt, videlicet iſta, Aue gratia plena, Dominus tecum,benedicta tu in mulieribus.Luc.1.
- Secundam Elizabet,ad filij laudem, adiecit, hanc nimirum, Et benedictus fructus ventris tui.Luc.1.
- Tertiam Eccleſia adiunxit, cuius illud quidem [Ieſus Chriſtus] explicationis cauſa:illud verò,Sancta Maria mater Dei ora, &c.vt non tantùm laudãdã,ſed etiam inuocandam eſſe B.Virginem nos moneret,adiecit.

Aue gratia plena.] Cur hac inſolita ſalutatione ſalutauerit angelus B. Mariam?3ª.q.30.4.c.prin.
Gratia plena.]De ſanctificatione B.Virginis 3ª.q.27.
Quid angelus expreſſit dicendo,Gratia plena,3ª.q.30.4.c.prin.
Cum plenitudo gratiæ ſit propria Chriſto, quomodo B. Maria dicitur plena gratia?3ªq.7.ar.10.1m.& q.27.5.1m.
An B.Maria in tota ſua vita nunquam peccatum aliquod actuale admiſerit?3ª.q.27.4.o.
Dominus tecum.] An hîc exprimatur conceptus B. Mariæ? 3ª. quæſt. 30.4.c.
Benedicta tu in mulieribus.]Quid his verbis angelus ſignificare voluit? 3ª.q.30.4.c.
Et benedictus fructus ventris tui.]An B.Maria ſit vera & naturalis mater Chriſti?3ª.q.35.3.o.
An in Chriſto fuerit plenitudo gratiæ?3ª.q.7ª.ar.9.& 10.
Mater Dei.]An B.Maria dicenda ſit eſſe vera mater Dei? 3ª. quæſt. 35. 4.o.
Sed etiam inuocandam.] An B. Maria præ cæteris ſanctis omnibus ſit honoranda & adoranda? 3ª.quæſt. 25.5.cap.fin. & 1m. potiſſimum.

DE CHARITATE.

Charitas eſt virtus diuinitus infuſa, qua ſincerè Deus propter ſe,& proximus propter Deum diligitur.

De charitate.22æ.q.23.vſque ad q.47am.
Charitas quid?22æ.q.25.1.& 2.
Eſt virtus.]An Charitas ſit virtus? 22æ.q.23.3.o.
Qualis ſit virtus?22æ.q.23.4.5.6.& 7.
An ſit forma omnium virtutum.22æ.q.23.o.
Diuinitus infuſa.]An charitas cauſetur in nobis ex infuſione. 22æ.q. 24. 2.o.
An charitas infundatur ſecundum capacitatem naturalium. 22æ. q. 24. 3.o.
Qua ſincerè Deus propter ſe.]An Deus ſit propter ſeipſum, & non propter aliud diligendus.22æ.q.27.3.o.& q.23.5.2m.
An Deus ſit magis diligendus quàm proximus.22æ.q.26.2.o.
An homo debeat ex charitate plus diligere Deum quàm ſeipſum. 22æ. q.26.3.o.
Et proximus.]Quis eſt proximus.22æ.q.44.7.c.prin.
An dilectio ſiſtat in Deo, & non ſe extendat ad proximum. 22æ. quæſt. 25.1.o.
An peccatores ſint ex charitate diligendi.22æ.q.25.6.8.& 9.
An angelos ex charitate debeamus diligere.22æ.q.25.10.o.
An dæmones ſint ex charitate diligendi.22æ.q.25.11.o.
Quis cui in dilectione ſit præferendus.22æ.q.26.o.
Propter Deum.Quomodo proximus ſit diligendus propter Deum. 22æ. q.23.5.o.& q.26.2.c.potiſſimum.& q.44.7.o.
Diligitur.]Diligere ſiue amare quid.22æ.q.27.2.o.

Ex qua definitione liquet

duas eſſe charitatis partes,videlicet,
- Dilectionem Dei, &
- Dilectionem proximi,

Quibus tertia ex naturali lege addenda eſt, videlicet ſuiipſius dilectio.

Quæ omnes partes, præceptorum tum Dei, tum Eccleſiæ obſeruatione,ſeſe foris oſtendunt:& veluti è tenebris in lucem prodeunt.

Ex diuinis autem præce ptis præcipua ſunt { Naturæ, duo. / Decalogi, decem.

Naturæ duo præcepta ſunt hæc.

Prius.

Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Matth. 7.

Alterum.

Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando facias alteri, Tob. 4.

Duas eſſe.] Si duæ ſint partes charitatis, dilectio ſcilicet Dei & proximi, an ergo charitas non ſit vna virtus? 22æ. q. 23. 5. 1m. potiſſimum. Videlicet ſuiipſius dilectio.) An homo diligat ſeipſum ex charitate? 22æ. q. 25. 4. o.
An homo corpus ſuum ex charitate diligat? 22æ. q. 25. 5. o.
An peccatores ſeipſos diligant? 22æ. q. 25. 2. o.
Si homo debeat ſeipſum diligere, cur igitur de dilectione ſuiipſius non fuit aliquod præceptum datum? 22æ. q. 44. 31m. & 12. q. 100. 5. 1m.
Præceptorum tum Dei, tum Eccl.) An charitatis ratio in hoc conſiſtat, quòd homo velit ſe Deo ſubiicere, & præceptorum regulam in omnibus ſequi? 12æ. q. 24. 12. c. prin.
Ex diuinis autem præceptis præcipua ſunt, Naturæ duo.] An in nobis ſit aliqua lex naturalis? 22æ. q. 91. 2. o.
An lex naturæ contineat plura præcepta? 12æ. q. 94. 2. o.
Decalogi decem.) An omnia pręcepta moralia reducantur ad decem præcepta Decalogi? 12æ. q. 100. 3. o.
Quomodo præcepta decalogi ſint diſtinguenda? 12æ. q. 100. 4. o.
An pręcepta decalogi conuenienter enumerentur? 2æ. q. 100. 5. o.
An præcepta decalogi ſint debito & conuenienti ordine diſpoſita? 12æ. q. 100. 6. o.
An pręcepta decalogi conuenienter tradantur? 12æ. q. 100. 7. o.
An pręcepta decalogi ſit diſpenſabilia 22æ. q. 100. 8. o
Omnia quęcunque vultis.] 12æ. q. 99. 1. 3m. & q. 94. 4. 1m.
Quod ab alio oderis.] 12æ. q. 94. 2. c. f. & 100. 3. c.

Decalogi decem præcepta his verbis ſcriptura recenſet:

I.

a Exod. 20. — a *Ego ſum Dominus Deus tuus,*
Non habebis deos alienos coram me:
b Leu. 26. — *Non facies tibi ſculptile* b *vt adores illud.*

II.

c Exod. 20. — c *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.*

III.

Memento vt diem Sabbathi ſanctifices.

IIII.

Honora patrem tuum & matrem tuam vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

V.

Non occides.

VI.

Non mœchaberis.

VII.

Non furtum facies.

VIII.

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

IX.

Non concupiſces vxorem proximi tui.

X.

Non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & vniuerſa quæ illius ſunt.

Hæc Decalogi decem præcepta bifariam diuiduntur, { Tria enim ex his ad Deum pertinent: & priori tabula continentur. / Reliqua verò ſeptem ad proximum, & tabulam poſteriorem ſpectant.

Ego ſum Dominus Deus tuus.] An ſint diuerſa præcepta, ſcilicet Ego ſum Dominus Deus tuus, &, Non habebis Deo alienos coram me? 12æ. q. 100. 4. 2m.
Non facies tibi ſculptile.] An ſit vnum pręceptum, Non habebis deos alienos coram me, &, Non facies tibi ſculptile? 12æ. q. 100. 4. c. ſub finem, & 1m?
An primum pręceptum decalogi conuenienter tradatur? 22æ. q. 122. 2. o.
Quid prohibetur hoc 1. pręcepto? 22æ. q. 122. 2. c. f. 2m. & 3m.
Quid pręcipitur homini hoc primo pręcepto. 12æ. q. 100. 5.
De religione, & eius actibus. 22æ. q. 81. & 4. ſeq.
De ſuperſtitione. 22æ. q. 91.
De ſpeciebus ſuperſtitionis. 22æ. q. 93. & ſequentibus vſque ad 97.
Non aſſumes nomen.) An ſecundum præceptum decalogi conuenienter tradatur? 22æ. q. 122. 3. o.
Cum ſint multa nomina Dei, cur ſingulariter dicitur, Non aſſumes nomen Dei, & non potius, nomina Dei. 22. q. 122æ. 3. 1m.
Quid prohibetur hoc præcepto. 12æ. q. 100. 5. 3m. & 22æ. q. 122. 3. c. f. 2m. & 4m.
Quid præcipiatur hoc pręcepto. 12æ. q. 100. 5. c.
De iuramento. 22æ. q. 84. o.
De periurio, 22æ. q. 98. o.
Cur in Exodo huic pręcepto, ſicut & primo, peculiariter additur comminatio pœnæ. 12æ. q. 100. 5. 4m.
Memento vt diem ſabbathi ſanctifices.) An tertium præceptum decalogi de ſanctificatione ſcilicet ſabbathi conuenienter tradatur. 22æ. q. 122. 4. o.
Cum omnia pręcepta Dei ſint in memoria retinenda, cur in ſolo tertio pręcepto ſit mentio de memoria. 12æ. q. 100. 7. 5m.
Cum ad cultum Dei pertineat nō ſolum ſabbathum, ſed multę alię ſolennitates, cur igitur ſolum ſit mentio ſabbathi in 3. pręcepto. 22æ. q. 100. 5. 2m. & 12æ. q. 122. 4. 2m.
Quid hoc pręcepto pręcipiatur. 12æ. q. 100. 5. c. & 22æ. q. 122. 4. c. 1m. & 3m.
Quis hoc pręceptum 3m. tranſgredi dicendus eſt? 22æ. q. 122. 4. 3m.
De feſtis vt infra in 1. pręcepto Eccleſiæ.
Quomodo pręceptum hoc de ſanctificatione ſabbathi ſeruatur in nouo teſtamento. 22æ. q. 122. 44m.
Honora patrem tuum.) Cur pręceptum de honorandis parentibus ponitur primum inter pręcepta de dilectione proximi data. 12æ. q. 100. 7. c. & 2m. & 22æ. q. 122. 5. c.
Cum prius ſint extirpanda vitia, quę prohibentur per pręcepta negatiua, quàm ſint inſerendę virtutes, quarum actus pręcipiuntur per pręcepta negatiua, quomodo primum pręceptum concernens proximum eſt affirmatiuum? 12æ. q. 100. 6. 2m.
Cur magis datur ſpeciale pręceptum de pietate, quàm de obſeruantia, honore, gratia, & ſimilibus. 22æ. q. 122. 5. 1m.
Cur magis pręcipitur honor parentum, quàm eorum ſuſtentatio. 22æ. q. 122. 5. 3m.
Cur magis ponitur præceptum de honorandis parentibus, quàm de diligendis filiis. 12æ. q. 100. 5. 4m.
Vt ſis longæuus ſuper terram.] Cur ſolum in primo & quarto pręcepto additur promiſſio. 12æ. q. 100. 7. 3m.
Cum honorantes parentes ſuos contingat citò eripi ex hac vita, quomodo promiſſionis huius veritas ſaluatur. 22æ. q. 122. 5. 4.
De pietate. 22æ. q. 101.
De obſeruantia, 22æ. q. 102.
De honore. 22. q. 103.
De obedientia & inobedientia, 22æ q. 104. & q. 105.
De gratia ſiue gratitudine, & ingratitudine. 22. q. 106. & 107. o.
Non occides.] De quibus hoc dicitur. 22æ. q. 64. 1. 8.
An occidere quęcunque viuentia ſit illicitum. 22æ. q. 64. 1. o.
Quando & cui liceat occidere homines peccatores. 22. quęſt. 64. 2. 3. & 4.
An liceat aliquo caſu occidere innocentem. 22. q. 64. 6. o.
An non liceat homini occidere alium, ſe defendendo. 22æ. q. 4. 7. o.
An aliquis caſualiter hominem occidens, incurrat reatum homicidij. 22æ. q. 64. 8. o.
An liceat alicui ſeipſum occidere. 22æ. 64. 5. o.
An bellare ſit peccatum. 22æ. q. 40. 1.
An ſolum homicidium hic prohibeatur. 22æ q. 122. 6. 2m.
De vindicta 22æ. 4. 108. o.
De ira. 22æ. 128. o.
De inuidia 22æ. q. 36. o.
De odio proximi. 22æ. q. 39. 3. & ſe.
De diſcordia. 22æ. q. 37.
De pace & concordia. 22. q. 29. o.
Non mœchaberis.) Quid hic intelligitur prohiberi. 12æ. q. 100. 5. c. & 22. q. 122. 6. 2m.
De luxuria. 22æ. q. 153.
De ſpeciebus luxuriæ. 22æ. q. 154.
An in tactibus & oſculis conſiſtat peccatum mortale. 22. q. 154. 4. o.

De

De caſtitate & virginitate, 22æ, q. 151. & 152.
De abſtinentia & ieiunio, 22æ. q. 147. & 148.
Non furtum facies.] Quid hic prohibeatur, 12æ. q. 100. 5. c. 22æ. q. 122. 6. 2m. De furto & rapina, 22æ. q. 66. art. 3. & ſeq.
De fraude quæ contingit in emptione & venditione 22æ. q. 77. o.
De vſura, 22. q. 78. De reſtitutione, 22æ. q. 62. o.
De eleemoſynis, 22æ. q. 32. o. De liberalitate, 22æ. q. 117.
De auaritia, 22æ. q. 118. De prodigalitate, 22æ. q. 119.
Non loqueris contra proximum falſum teſtimonium.] Quid hoc præcepto vetitum eſt? 12æ. q. 100. 5. c. & 22æ. q. 127. 6. 2m.
An falſum teſtimonium ſemper ſit peccatum mortale? 22æ. q. 70. 4. o.
De veritate, 22æ. q. 109.
De mendacio & reliquis vitiis veritati oppoſitis, 22æ. q. 110. vſque ad q. 114. De amicitia quæ dicitur affabilitas, 22æ. q. 114.
De vitiis affabilitati oppoſitis, 22æ. q. 115. & q. 110.
De contumelia, detractione, & cæteris iniuriis verborum, 22æ. q. 72. vſque ad q. 77am.
Non concupiſces vxorem proximi tui.] Quid hic prohibeatur, 12æ. q. 100. 5. c.
Cur magis ponitur præceptum prohibens concupiſcentiam adulterij & furti, quàm concupiſcentiam homicidij & falſi teſtimonij? 12æ. q. 100. 5. 5m. & 22æ. q. 122. 6. 4m.
Cum prior ſit actus cordis quàm oris vel exterioris, quomodo præcepta prohibentia actum cordis & concupiſcentiam ponuntur vltimo loco? 12æ. q. 100. 6. 3m.
Non domum, non agrum, non ſeruum.] Cur de concupiſcentia vxoris alienæ, & rei alienæ ponuntur duo præcepta? 12æ. q. 100. 4. c. fi. & 3m.
Priori tabula.] An præcepta de dilectio Dei conuenienti methodo præponantur præceptis de dilectione proximi? 12æ. q. 100. 6. 1m.

BREVIS ANNOTATIO DE VERA ET GERMANA PRIMI PRAECEPTI INTELLIGENTIA, CONTRA ICONOCLASTAS.

Primo Decalogi præcepto vetat Deus idololatriam quæ Moyſi temporibus longè latéque per orbem terrarum diffuſa erat.

Committitur autem idololatriæ impietas, quando idolo cuipiam cultus ſoli Deo debitus tribuitur, ſeu quando rei commenticiæ, aut cuipiam creaturæ, vis, poteſtas, excellentia, & dignitas Dei propria, ineſſe creditur; ob idque illi, vt Deo, honor & cultus nuſquam aliò relatus defertur: quomodo Pagani deos ſuos & idola colebant.

Quòd autem non prohibeantur hoc loco penitus omnes omnium rerum arte expreſſæ ſimilitudines, & creaturarum imagines, vt externa verborum facies præ ſe ferre videtur, Deus ipſe quum multis aliis, tum ſequentibus ſcripturæ locis manifeſtiſsimè declarat: Duos quoque, [inquit Deus, Moyſi loquens,] Cherubin aureos & productiles facies, ex vtraque parte oraculi. Exod. 25.

Expreſſæ ſimilitudines.] An his verbis, Non facies tibi ſculptile, prohibeatur vſus imaginum? 12æ. q. 100. 4. c. & 3a. q. 25. 3. 1m potiſſimum.
Imagines ſanctorum cur in Eccleſia? 22æ. q. 94. 2. 1m.
An imago Chriſti & ſanctorum ſit adoranda? 3a. q. 25. 3.

Item. Locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Ecce, vocaui ex nomine Beſeleel filium Vri, filij Hur de tribu Iuda, & impleui eum ſpiritu Dei, ſapientia & intelligentia, & ſcientia in opere, ad excogitandum quicquid fabre fieri poteſt ex auro, & argento, & ære, & marmore, & gemmis, & diuerſitate lignorum, Exo. 31.

Deinde ſequitur: Beſeleel fecit duos etiam Cherubin ex auro ductili, quos poſuit ex vtraque parte propitiatorij. Exod. 37.

Idem conuincit etiam iſte ſcripturæ locus: Orauit Moyſes pro populo, locutus eſt Deus ad eum: Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno: qui percuſſus reſpexerit eum, viuet. Num. 21.

Item, is qui 1. Paralip. cap. 28. extat, vbi dicitur Dauid aurum & argentum Salomoni dediſſe ad leones & leunculos inde conficiendos.

Vnde luce meridiana clarius euadit, non omnem arte expreſſam ſimilitudinem, neque omnem creaturarum artificioſam figurationem, à Deo hoc primo præcepto interdictam fuiſſe: ſed talem duntaxat ſimilitudinem, quæ vel ipſa pro Deo coleretur, vel quæ ad falſi Dei honorem conſtructa, in aliqua haberetur veneratione.

Hinc quoque palàm eſt imaginum vſum apud Catholicos receptum, & ab Eccleſia approbatum, nihil habere commune cum eo quod hoc primo Decalogi præcepto prohibetur: quippe qui longiſsimè ab idololatrarum ſuperſtitione & impietate diſtat. Non enim poteſtatem, dignitatem, aut vim diuinam Catholici imaginibus tribuunt, neque eas vt Deos colunt, neque etiam ad falſi & Commenticij alicuius Dei venerationem eas habent, ſed vt vel per eas, vel coram iis Deum ipſum, & ſanctos [intimos eius amicos] honore qui illis debetur, afficiant. a Sanctos enim qui in cælo ſunt iuſte honorari, nemo, niſi fide & communi ſenſu priuatus, negauerit. Nam ſi rectè viuos illuſtri aliqua virtute aut dignitate præditos, vel corporis inclinatione, vel capitis apertione, vel alio venerationis genere honoramus & colimus, exemplo Dauidis, qui [vt ſcriptura commemorat 1. Reg. 24.] pronus in terram Saulem adorauit; an non longe iuſtius eſt, b ſanctos cum Chriſto in cœlis feliciter regnantes perfectiſsimáque virtute iam præditos, ac ſummam dignitatem propter glorioſum certamen quod in præſenti vita certarunt adeptos, quos [Chriſto hoc eis promittente Ioan. 12.] nunc ipſe pater cœleſtis honorificat, & nos quoque miſellos adhuc & viles homunciones honorare? Recte denique & citra primi iſtius c præcepti tranſgreſſionem, vt nos in ſuis apud Deum precibus adiuuent, ſanctos rogamus. Neque hoc magis fit cum vllius diuini præcepti violatione, vel cum mediatoris noſtri Ieſu Chriſti iniuria, quam illud quod Paulus Romanos, Corinthios, Theſſalon. Hebræos, &c. ſuos apud Deum deprecatores cōſtituit, dicens: Fratres orate pro nobis 2. Theſſal. 3. & Hebr. 13. Item, Adiuuentis me in orationibus veſtris pro me ad Deum. Rom. 15. 2. Corint. 1. Itaque omnem iſtum apud Catholicos vſitatum & receptum, tum imaginum tum regnantium cum Chriſto ſanctorum cultum & honorem, quòd totus ad vnius Dei Opt. Max. laudem & gloriam referatur atque redundet, ſanctum & Deo gratum eſſe recte Eccleſia iudicauit, & pij omnes eius auctoritati [vt decet] morigero & lubenti animo ſeſe ſubiicientes, idem firmiter credunt atque profitentur.

a Quibus debeatur honor, 22æ. q. 103. 2. c. Quomodo aliter Deus honoretur, & aliter eius creaturæ, 22. q. 84. 2. 1m. & q. 103. 3. o.
b An ſancti nunc ſint beati? 12. q. 85. 1. 2m. 22. q. 28. 1. 1m. & q. 83. 11. 3a. q. 51. 5. Sup. q. 69. 2.
c An ſancti ſint orandi? 12. q. 83. 4. o. & Sup. q. 72. 2.
An ſancti qui ſunt in patria orent pro nobis? 22. q. 83. 11. o.
An orationes ſanctorum pro nobis ad Deum fuſæ ſemper exaudiantur? Sup. q. 72. 3. o.

Ex præceptis autem Eccleſiæ quinque ſunt, quorum vt obſeruatio, ita etiam cognitio omnibus Chriſtianis eſt neceſſaria.

I.

Dies feſtos ab Eccleſia præſcriptos celebrato.

II.

Miſſam integram ſingulis feſtis atque Dominicis diebus audito.

III.

Indicta certis diebus ieiunia, & à nonnullis cibis, quo tempore illorum vſus prohibitus eſt, abſtinentiam ſeruato.

IIII.

Sacerdoti proprio, vel alij eius locum tenenti, ſingulus ſaltem annis confitetor.

V.

Sacroſanctam Euchariſtiam, minimum ſemel in anno, idque ad Paſchalem ſolennitatem, ſumito.

Quæ quidem omnia tam diuina quàm Eccleſiaſtica præcepta duobus ſequentibus incluſa tenentur:

Prius eſt,

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua. Luc. 10.

Alterum eſt,

Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Luc. 10.

Ex præceptis autem Eccleſiæ.] An Eccleſia poſſit condere legem in pertinentibus ad cultum Dei? 22æ. q. 10. 10. c.
An lex humana imponat homini neceſſitatem in foro conſcientiæ? 12æ. q. 96. 4. o.
Dies feſtos.] Vide tertium mandatum Decalogi de feſtis, 12æ. q. 103. 4. 4m. 22æ. q. 40. 4. & q. 122. 4. o. & 147. 5. c.

Indicta certis diebus.] An ieiunium ſit in præcepto? 22æ.q.147.3.
An omnes ad ieiunia Eccleſiæ teneantur? 22æ.q.147. 4.o.
Ad conuenienter determinata ſint tempora ieiunij Eccleſiæ? 22æ. q. 147. 5. o.
Et à nonnullis cibis] An conuenienter ieiunantibus indicatur abſtinentia à carnibus, ouis, & lacticiniis? 22æ.q.147.8.o.
Sacerdoti proprio.] De miniſtro confeſſionis, Sup.q.8.o.
An ſit neceſſarium quòd homo confiteatur proprio ſacerdoti? Sup. q. 8. 4. o.
An poſſit aliquis alteri quàm proprio ſacerdoti confiteri ex priuilegio vel mandato ſuperioris? Sup.q.8.5.o.
An in fine vitæ pœnitens poſſit à quolibet ſacerdote abſolui? ſup. q. 8. 6. o.
Singulis ſaltem annis confitetor.] An omnes ad confeſſionem teneantur? ſup.q. 6.3.o.
An quis ſtatim poſt peccatum admiſſum teneatur confiteri? ſup.q.6.5.o.
An poſſit cum aliquo diſpenſari ne confiteatur homini peccata? ſup. q. 6. art. 6. o.
Sacroſanctam Euchariſtiam.] An liceat ceſſare omnino à communione? 3æ.q.80. 11. o.
Præcepta duobus ſequentib.] An duo hæc præcepta de charitate ſufficiant? 22æ.q.44.3 o.
Diliges Dominum Deum tuum.] An conuenienter mandetur Deus diligi ex toto corde? 22æ. q. 44. 4.
An conuenienter addatur huic præcepto, Et ex tota anima tua? 22æ. q. 44. 5. o.
Quid per hæc quatuor, Ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua intelligatur? 22æ.q.44.5.o.
An præceptum hoc de dilectione Dei poſſit ſeruari in via? 22æ. quæſt. 44. 6. o.
Diliges proximum tuum.] An conuenienter detur præceptum de dilectione proximi? 22æ.q.44.7. o.
Quid proximus? ibidem.c.princ.
Sicut teipſum.] An aliquis ergo debeat proximum æqualiter ſibi diligere? 22æ.q.44.7.c.

CONTRA GRASSANTEM DE FIDE SINE OPERIBVS HAERESIM BREVIS ADMONITIO.

Tum ex iſta præceptorum, tam diuinorum quàm Eccleſiaſticorum, ad hominem in diuino cultu, & morum integritate continendum, præſcriptione, tum etiam ex eo loco vbi Chriſtus ſeruator noſter apud Matth.ca. 7. dicit, Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum. Item cap.19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, palam eſt, vanum eſſe, & à Dei Chriſti ſeruatoris noſtri doctrina alienum, dogma graſſantium nunc hæreticorum, qui aſſerunt bona opera, religioſámque ſanctorum præceptorum obſeruationem nullius eſſe momenti, neque valoris, ad æternæ vitæ gloriam promerendam.

Qui aſſerunt bona opera.] An bona opera ſint meritoria vitæ æternæ? 12æ.q.124. 3. o.
An bona opera promereantur augmentum charitatis & gratiæ? 12æ. q. 114. 8. o.
An bona opera requirantur ad beatitudinem conſequendam? 12æ. q. 5. art. 7. o.

Idem quoque manifeſte conuincunt Chriſti redemptoris noſtri verba, tum ad beatos, tum etiam ad damnatos, in extremo iudicio proferenda.

¶Ad beatos quidem hæc: [Venite benedicti patris mei, poſsidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi: Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare; Sitiui, & dediſtis mihi bibere; Hoſpes eram, & collegiſtis me; Nudus, & operuiſtis me; infirmus, & viſitaſtis me; in carcere eram, & veniſtis ad me.

Et paulò pòſt: [Amen dico vobis, quamdiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.

Ad damnatos autem proferenda iſta: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum: qui paratus eſt diabolo & Angelis eius: Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare; Sitiui, & non dediſtis mihi potum: Hoſpes eram, & non collegiſtis me: nudus, non operuiſtis me: infirmus, & in carcere, & non viſitaſtis me.

Et paulò pòſt, [Amen dico vobis, quandiu non feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis. Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.

Idem dogma falſum arguunt iſta quoque B. Pauli verba, [Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.] Ad Ro.2.c.

Similiter iſta, [Deus reddet vnicuique ſecundum opera eius.] Ad Rom.eod.cap.

Et apertiſsima illa quibus ait idem Apoſtolus, [Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.] 1.Corinth. 13.

Denique iſtam ſententiam, [Fides ſine operibus mortua eſt,] Iacobi cap.2. ea potiſsimum mente atque intentione Iacobus Apoſtolus ſcripſiſſe, atque poſteritati tradiſſe videtur, vt omnibus Chriſtianis aduerſus iſtius falſi dogmatis virus, loco ſaluatoris antidoti atque remedij eſſet.

DE IVSTITIA CHRISTIANA.

Iuſtitia Chriſtiana, de qua loquitur Chriſtus ſeruator noſter apud Matt.ca.5. dum ait, [Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum,] nihil aliud eſt niſi animi munditiés quædam, & ab omnis peccati ſaltem lethalis macula, puritas coniuncta vel actu vel habitu, cum legis obſeruatione. Poſſet & ſic definiri: Iuſtitia Chriſtiana eſt talis animi affectio ſeu habitus, vnde quę ſancta, iuſta, Deóque grata in dictis, factis, atque cogitationibus ſunt, ad cultum diuinæ maieſtatis debitum perſoluendum proficiſcuntur.

Iuſtitia Chriſtiana ſiue interior quid? 12æ.q.113.1.c.
Quomodo iuſtitia Chriſtianorum abundet plus quàm iuſtitia Scribarum & Phariſæorum? 12æ.q.91.5.c.
De iuſtitia vt eſt virtus cardinalis, 22æ.q.58.o.& 12æ.q.113.1.c.

Iuſtitiæ Chriſtianæ duo ſunt officia,
- Declinatio à malo, ſeu obſeruatio eorum præceptorum, ſiue diuinorum, ſiue Eccleſiaſticorum, quibus malum interdicitur.
- Operatio boni, ſeu eorum præceptorum, quibus id quod bonum, ſanctum, & diuinæ maieſtati acceptum eſt, facere iubemur, executio.

Iuſtitiæ Chriſtianæ duo ſunt officia, declinatio à malo.] An declinare à malo, & facere bonum ſint partes iuſtitiæ? 22æ.q.79.1.o.
An transgreſſio ſit ſpeciale peccatum? 22.q.79.2.o.
An omiſſio ſit ſpeciale vitium? 22æ.q.79. 3. o.
An trãſgreſſionis peccatũ ſit grauius peccato omiſſionis? 22æ.q.79.4.o.

ADMONITIO.

Ex hoc bipartita iuſtitiæ Chriſtianæ officiorum diuiſione ſatis intelligitur duplicem in vita præſenti hominibus propoſitam eſſe viam, vnam latam atque vagam, per ampla videlicet, & frequentia vitiorum compita, quæ ducit ad mortem æternam: & alteram arctam & definitam, (per virtutis nimirum anguſtum, & à paucis calcatum tramitem) quæ ducit ad æternæ vitæ ſempiterna gaudia: quarum hanc ſequendam, illam verò fugiendam grauiſsimè monet Chriſtus ſeruator noſter, apud Matth. his verbis: [Intrate anguſtam portam, quia lata porta & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Quàm anguſta porta & arcta eſt via quæ ducit ad vitam: & pauci ſunt qui inueniunt eam;] capit. 7.

Quòd autem via virtutis ſit anguſta, & vitiorum iter amplum & ſpatioſum, nemini mirum videri debet: Quémadmodum enim in iaculando, ſigni propoſiti attingendi vnicus eſt trames, iſque peranguſtus & inuentu admodum difficilis; aberrandi verò ab eo ſigno innumerabiles ſunt viæ atque rationes; per quarum aliquam vt facillimè, ita etiam frequentiſsimè à iaculatoribus telum mittitur.

Similiter boni operis perficiendi, & alicuius virtutis laudem aſſequendi, vnica eſt, eáque arcta & certis limitibus definita ratio; vltra quam, citráve nequit conſiſtere rectum. At à virtutis actione tum per exuperantiam, tum per defectum, in quibus ſitum eſt vitium deflectentes viæ, & prauè agendi rationes ſunt infinitæ; in quas & procliuiſsimè & ſæpiſsimè, in vitæ curſu moderando, labitur infirmitas humana.

Huc etiam accedit, quòd homo propter peccati originis nondum penitus extirpati reliquias, ad malum ſit, quàm ad bonum pronior; vt teſtatur Deus ipſe apud Moyſen his verbis: Senſus & cogitatio humani cordis, in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. Gen. 8. cap.

Porrò ad hæc iuſtitiæ Chriſtianæ officia feliciter & ad ſalutem æternam conſequendam, vtiliter exequenda, opus eſt in primis diuino auxilio & gratia, voluntatem hominis ad ea ſuſcipienda mouente atque inducente, & ad conſtanter in iis perſeuerandum confirmante, quæ aſſiduis precibus à Deo omnium bonorum auctore & largitore

gitore benigniſsimo eſt flagitanda. Opus eſt etiam præceptorum, tam diuinorum quàm Eccleſiaſticorum, nec non peccatorum atque virtutum mediocri ſaltèm cognitione.

Ad malum ſit quàm ad bonum pronior.] Cur homo procliuior eſt ad malum quàm ad bonum? 12æ. q.71. 2. 3m.
Opus eſt in primis diuino auxilio.] An homo poſſit velle & facere bonum abſque gratia? 12æ.q.109. 2.
An poſſit homo ſine gratia per ſua naturalia præcepta legis implere? 12æ.q.109.4.o.
An homo poſſit ſine gratia non peccare? 12æ.q.109.8.
Et ad conſtanter in iis perſeuerandum confirmante.] An homo in gratia conſtitutus, non indigeat auxilio gratiæ ad perſeuerandum? 12æ. q.209.10.o.& 22æ.q.137.4.o.

De præceptis ſuprà, cùm de Charitate ageremus, à nobis dictum eſt: ſequitur itaque nunc vt de peccatis atque virtutibus aliquid adiiciamus; quod breuiter & ſummatim (vt præſentis libelli poſtulat ratio, ea duntaxat quorum cognitionem ad iuſtitiam Chriſtianam colendam, plurimum habere momenti arbitrabimur exponendo) faciemus.

DE PECCATO.

Peccatum (auctore Ambroſio in libro De paradiſo) nihil aliud eſt, niſi legis diuinæ præuaricatio, & cæleſtium inobedientia præceptorum.

éſtque duplex,
- Communis originis, quod ex primorum parentum inobedientia ortum, naſcendo contrahimus.
- Propriæ actionis, quod propria quiſque voluntate committit.

Huius generis peccatum à fallaci ſuggeſtione incipiens, delectatione creſcit, conſenſuque perficitur, atque vt patet latiſsimè, ita plurimæ ac diſtinctiſsimæ ſunt eius diuiſiones, è quibus quatuor quæ ſequuntur Chriſtianæ religionis tyronibus ſcitu maximè ſunt neceſſariæ.

Prima.

Peccatum propriæ actionis committitur
- Cognitione,
- Verbo,
- Opere,
- Omiſſione.

I I.

Peccatum propriæ actionis naſcitur ex
- Ignorantia,
- Infirmitate, &
- Malitia.

I I I.

Peccatum propriæ actionis eſt,
- Lethale, quod animæ præſentem adfert mortem, de qua Ezech. 18. cuiuſmodi ſunt iſta,
  - Capitalia ſeptem,
    - 1. Superbia.
    - 2. Auaritia.
    - 3. Luxuria.
    - 4. Inuidia.
    - 5. Gula.
    - 6. Iracundia.
    - 7. Acedia.
  - In Spiritum ſanctum, ſex.
    - 1. Præſumptio de miſericordia Dei, vel de impunitate peccati.
    - 2. Deſperatio.
    - 3. Cognitæ veritatis impugnatio.
    - 4. Fraternæ charitatis inuidentia.
    - 5. Obſtinatio.
    - 6. Obfirmatus pœnitentiæ contẽptus.
  - Clamantia in cælum quatuor.
    - 1. Homicidium voluntarium.
    - 2. Peccatum Sodomiticum.
    - 3. Oppreſſio pauperum, viduarũ aut pupillorum.
    - 4. Mercedis operariorum iniqua retentio.
- Veniale, cui venia facilè tribuitur, & ſine quo in hac mortali vita, ne iuſti quidem quantũuis ſancti viuunt; verè cum aliis dicentes: Dimitte nobis debita noſtra. Matth.6. Nec tamen propterea iuſti eſſe deſinunt.

Peccatum auctore Ambroſio.] Peccatum quid? 12æ.q.71.6.o.
Communis originis.] De peccato originali, 12æ.q.81. vſque ad q. 84am.
Propriæ actionis,] De peccato actuali, 12æ. q. 71. vſque ad quæſtio. 90am.
Prima.] An conuenienter diuidatur peccatum in peccatum cordis, oris & operis ac omiſſionis? 12æ.q.72.6.& 7.
II.] De peccato quod naſcitur ex ignorantia, 12æ.q.76.o.
De peccato quod naſcitur ex infirmitate, 12æ.q.77.o.
De peccato quod naſcitur ex malitia, 12æ.q.78.o.
Peccatum propriæ actionis eſt aut lethale, aut veniale.] De diuiſione peccati in in peccatum mortale & veniale, & comparatione venialis peccati ad mortale, 12æ.q.72.5.o.q. 88. o.
De veniali peccato ſecundum ſe conſiderato, 12æ.q.89.o.
Capitalia ſeptem.] Quid capitale? 12æ. q.85.3.c.
An ſint ſeptem vitia capitalia? 12æ.q.85 4.o.
Superbia.] De ſuperbia, 12æ. quæſt. 84. 2. & 22æ. quæſt. 162. & q. 163. 1. & 2.
An ſuperbia ſit vitium capitale? 12æ.q.84.2.o.& q.62.8. o.
Auaritia.] De auaritia, 12æ.q.84.1.o.& 22æ. q. 118.o.
An auaritia ſit vitium capitale? 22æ.q.84.1.o.& 22æ.q.118.7.o.
Luxuria.] De luxuria, 12æ.q.84.4.c.& 22æ.q.153. o.
De ſpeciebus luxuriæ, 22æ.q. 154.
An luxuria ſit vitium capitale? 22æ. q. 153. 4.
Inuidia,] De inuidia, 12æ.q.84.4.c.& 22æ.q.36.
An inuidia ſit vitium capitale? 22æ.q.36.4. o.
Gula.] De gula, 12æ.q.84.4.c.& 22æ.q.148. o.
An gula ſit vitium capitale? 22æ.q.148.5.o.
De ebrietate, 2æ.q. 150.
Iracundia.] De iracundia, 12æ.q.84.4. c.& 22æ.q.158. o.
An ira debeat poni inter vitia capitalia? 22æ.q.158. 6.
Acedia.] De acedia, 12æ.q.84.4.c.& 22æ.q. 35.
An acedia debeat poni vitium capitale? 22æ. q.35.4.o.
In Spiritum ſanctum, ſex.] De peccato in Spiritum ſanctum & ſingulis eius ſpeciebus, 22æ. q.14.o.
Homicidium.] De homicidio, 22æ.q. 64.2. potiſſimùm
Peccatum Sodomiticum.] De peccato Sodomitico, 22æ.q.145.11. & 12.

I I I I.

Peccatum propriæ actionis vocatur
- Proprium, quod à nobiſipſis perpetratur.
- Alienum, quod ab aliis perpetratum, nobis iuſtè imputatur: contingítque modis nouem.
  - 1. Conſilio.
  - 2. Iuſſu.
  - 3. Conſenſu.
  - 4. Irritatione.
  - 5. Laudatione ſeu aſſentatione.
  - 6. Reticentia culpæ alienæ, quæ erat patefacienda.
  - 7. Conniuentia.
  - 8. Rei alienæ participatione.
  - 9. Iniqua facti alieni defenſione.

Alienum.] De peccatis alienis, 22. q. 62.7.c.

ADMONITIO.

Ad pleniorem cognitionem, & cautiorem fugam iſtius generis peccatorum (quæ, quòd propria cuiuſque voluntate committantur, propriæ actionis peccata vocauimus) duo ſunt præterea ſcienda.

Prius eſt, quodlibet huius generis peccatorum vel grauius, vel leuius eſſe poſſe, pro circunſtantiarum vel aggrauantium, vel extenuantium ratione, adeò vt quod diximus lethale ex ſuo genere, ſæpenumero propter extenuantem circunſtantiam veniale fieri poſsit.

Sunt autem circunſtantiæ quibus vel aggrauatur, vel extenuatur peccati culpa, octo hoc verſiculo comprehenſæ.

Quis, quid, vbi, quoties, per quos, cur, quomodo, quando.

Alterum eſt, vel omnia iſtius generis peccata; vel certè maximam eorum partem, per ſenſus exteriores, qui ſunt viſus, auditus, olfactus, guſtus & tactus, veluti per feneſtras quaſdam ad animum corrumpendum aditum habere.

Proinde iſti ſenſus, ſumma cura atque vigilantia omnibus, qui æternæ animi ſui ſaluti conſultum volunt, cuſtodiendi ſunt; & ab omni eo quod peccati occaſionem præbiturum creditur, ſedulò cohibendi.

Vel grauius.] Grauitas peccatorum vnde metienda? 12æ. q. 73. art.3. & ſequentibus.
An circunſtantia aggrauet peccatum? 12æ.q.73.7.o.
De circunſtantiis humani actus, 12æ.q. 7. o.
Alterum eſt.] An apprehenſio ſenſus ſit cauſa peccati? 12æ. q. 75.2.c.1m. & 3m. & q. 77.1.c.& art.5.o.

VIRTVS eſt ſancta & diuinis oculis grata diuinóque beneficio accepta animi affectio, ſeu qualitas, vnde quæ cogitando, loquendo, & quiduis aliud agendo, rectè, laudabiliter, ſanctè, & diuinæ voluntati conuenienter fiunt, proficiſcuntur.

Virtus eſt ſancta.] De eſſentia virtutis, 12æ.q.55.o.
Virtus quid? 12æ. q. 55. 4.

Virtutis, quemadmodum ei contrarij peccati, variæ ſunt

ſunt differentiæ atq; ſpecies, quarum præcipuæ & Chriſtianæ religionis tyroni ſcitu maximè neceſſariæ ſequenti diuiſione comprehenduntur.

Virtus eſt
- Theologica, videlicet,
  - Fides.
  - Spes.
  - Charitas.
- Cardinalis, videlicet,
  - Prudentia.
  - Iuſtitia.
  - Fortitudo.
  - Temperantia.
- Capitalibus vitiis contraria,
  - Humilitas.
  - Liberalitas.
  - Caſtitas.
  - Charitas.
  - Temperantia.
  - Manſuetudo.
  - Pia ſedulitas.
- Conſilij Euangelici, ſeu ad Chriſtianæ vitæ perfectionem ſpectās, videlicet,
  - Paupertas voluntaria.
  - Caſtitas perpetua.
  - Religioſa obedientia, quę propter Deum voto interpoſito homini defertur.
- Iuuentutem maximè decens,
  - Verecundia.
  - Taciturnitas.
  - Obedientia erga illos à iuuenibus ſeruanda, quibus ſui cura eſt commiſſa.

Theologica.] De virtutibus Theologicis, 12æ.q.62.o.& q.64.4.o.
Cardinalis.] De virtutibus Cardinalibus. 12æ.q.61.o.
Prudentia.] De prudentia, 22æ.q.47.& ſequentibus vſque ad q.57m.
Iuſtitia.] De iuſtitia & pertinentibus ad eam, 22æ.q.57. & ſeq. vſque ad q.123am.
Fortitudo. De fortitudine, 22æ.q.123.& ſeq.vſque ad q. 141.
Temperantia.] De temperantia, 22æ.q.141 ;cum quibuſdam aliis quæ ei annexa ſunt, 22æ.q.141.& ſeq.vſque ad q. 171am.
Humilitas De humilitate, 22æ.q.161.o.
Liberalitas.] De liberalitate, 22æ.q. 117.
Caſtitas.] De caſtitate, 22æ.q.151. De virginitate, 22æ.q.152.o.
Charitas.] De charitate, 22æ.q. 23.& ſeq. vſque ad q.47.
Temperantia.] De abſtinentia, 22æ. q. 146.o.
De ſobrietate, 22æ.q. 149.
Manſuetudo De clementia & manſuetudine, 22æ.q.157.o.
Pia ſedulitas.] De gaudio quod eſt de bono diuino. 22æ.q.28.o.
Conſilij Euangelici.] De conſiliis Euangelicis [illegible]orum numero, 12æ. q. 108.1.o. & 22æ.q. 186.2.art.& ſeq.art.
Verecundia. De verecundia, 22æ.q.144.o.
Obediendia.] De obedientia, 22æ.q.104.o.

Huc quoque pertinent iſta,

Tria bonorum operum genera,
- Precatio. — De precatione, 22æ.q.83.o.
- Ieiunium. — De ieiunio, 22æ.q.147.o.
- Eleemoſyna quæ eſt bipartita,
  - Corporalis, &
  - Spiritalis.

Eleemoſyna] De eleemoſyna, 22æ.q.32.o.
An eleemoſyna quædam ſit corporalis, & quædam ſpiritualis? 12æ. q. 32. 2.

Eleemoſyna corporalis eſt ſeptuplex Matt.25. & Tob.12.
1. Eſurientes paſcere.
2. Sitientibus potum dare.
3. Nudos operire.
4. Captiuos redimere.
5. Aegrotos viſitare.
6. Peregrinos hoſpitio excipere.
7. Mortuos ſepelire.

Eleemoſyna corporalis.] Eleemoſyna corporalis quotuplex eſt, & quæ eius ſunt ſpecies? 22æ.q.32. 2.o.

Eleemoſyna ſpiritalis, eſt quoque ſeptuplex.
1. Peccantes corrigere.
2. Ignorantes docere.
3. Dubitantibus rectè conſulere.
4. Pro ſalute proximi orare.
5. conſolari mœſtos.
6. Improborum iniurias ferre patienter.
7. Aliorum offenſam remittere.

Eleemoſyna ſpiritualis.] Quotuplex eſt eleemoſyna ſpiritualis, & quæ eius ſpecies? 22æ.q.32.2.o.

Eodem ſpectant beatitudines, ſeu potius beatorum octo genera, quæ apud Matth. capit. 5. his verbis recenſentur.

1. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.*
2. *Beati mites, quoniam ipſi poßidebunt terram.*
3. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.*
4. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.*
5. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.*
6. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.*
7. *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.*
8. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.*

Eodem ſpectant. De beatitudinibus, 12æ.q.69.o.
Quid per beatitudines intelligatur, 12æ.q.69.1.c.
Quomodo præmia beatitudinum compleantur in hac vita, 12æ. q. 69. 2.3m.
Beatorum octo genera.] Cum B. Lucas ſolùm quatuor beatitudines enumeret, quomodo igitur octo aſſignantur? 12æ q.69.3.6m.
Cùm in ſacra ſcriptura plures beatitudines enumerentur quàm hæ octo, cur ſolùm octo recenſentur? 12æ.q.69. 3.4m.
Beati pauperes ſpiritu.] Quid hic ſignificetur, 12æ.4.69.3. c.
Ipſorum eſt regnum. An regnum cælorum tanquam præmium conuenienter promittatur pauperibus ſpiritu? 12æ.q.69.4.c.
Beati mites. Qui dicuntur mites? 12æ.q.69.3.c.
Quoniam ipſi poſſidebunt terram. Cur Dominus mitibus repromiſit poſſeſſionem terræ? 2æ. q.69. 4. c.
Cùm omnia bona in regno cælorum contineantur, cur adduntur alia præmia? 12æ.q.9. 4.1m.
An ſicuti in beatitudinibus proceditur aſcendendo, ita etiam in pręmiis procedatur aſcendendo? 12æ.q.69.4.3m.
Beati qui lugent. Quinam hîc ſignificentur? 12æ. q.69.3.c.
Quoniam ipſi conſolabuntur.] Cur lugentibus Chriſtus promittit conſolationem? 12æ.q.69.4.c.
Qui eſuriunt.] Quænam beatitudo, ſiue opus virtutis hîc exprimatur, 12æ.q.69.c.
Quoniam ipſi ſaturabuntur. Cur eſurientibus tanquam præmium aſſignatur ſaturatio? 12æ.q.69.4.c.
Beati miſericordes. Quinam hîc deſignentur? 12æ.q.69.3.c.
Quoniam miſericordiam conſequentur. Cur Dominus miſericordibus promittit miſericordiam? 12æ.q.69.4.c.
Mundo corde. Cur ſexta beatitudo ponitur, Beati mundo corde? 12æ. q.69.3.c.
Quoniam ipſi Deum videbunt.] Cur mundis corde promittitur viſio Dei? 12æ.q.69. 4.c.
Beati pacifici. Cur ſeptima beatitudo ponitur, Beati pacifici? 12æ. q. 69.3. c.
Quoniam filij Dei.] Cur pacificis promittitur gloria filiationis Dei? 12æ.q.69.4.c.
Beati qui perſecutionem.] Cui requiſito ad terrenam beatitudinem hæc beatitudo opponitur? 12æ.q.69.3.6m.
Ad quam virtutem pertinet pati perſecutionem, ibidem.
Quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum,] Cur regnum cœlorum ponitur pro præmio in octaua beatitudine, cùm poſitum ſit tanquam præmium & merces primæ beatitudinis? 1æ.q.69.4.2m.

Eodem quoque ſpectat.

Duplex meditatio, videlicet,
- Propriæ conditionis, cuius quinque ſunt partes.
  1. Cur creatus ſum.
  2. Quid ſum?
  3. vbi ſum?
  4. vnde venio?
  5. quò vado?
- Quatuor nouiſſimorum, quæ ſunt, Eccleſ. 7.
  1. Mors.
  2. Iudicium extremum.
  3. Inferi.
  4. Gloria cæleſtis, ſeu beatitudo æterna.

Cur creatus ſum.] De vltimo fine hominis, 1a. q.93.c.12æ.q.1. & ſeq.
Quid ſum.] De ſtatu primi hominis, q.94. & ſeq. vſque ad 103am.
De corruptione boni naturæ, 12æ.q. 85. o.
An peccatum originis tranſeat per originem in omnes? 12æ. quæſt. 81. 3. o.
De miſeriis & pœnis quibus homo ſubiicitur propter primum peccatum, 22æ.q.164.1.& 2.
Vbi ſum.] De expulſione hominis è paradiſo, 22æ.q. 1.64 2.4m.& 5m. & 1a. q. 102.2.3m.
Vnde venio. De productione hominis, 1a.q 91.o. & 92.
An corpus primi hominis ſit formatum de limo terræ? 1a.q. 91.1.o.
Quò vado De quatuor nouiſſimis quę ſunt mors, de qua 12æ.q.85.3 1m. & q.85 5.& 6. Indicium extremum, de quo 3a.q.59 4.& 5.Sup.q.88.& q.ſeq.vſque 91am. Inferi, de quibus 1a.q.54 4. 3a q.52. Sup.q. 69. De pœna damnatorum, Sup.q.97.& ſequent. vſque ad fi. & gloria cæleſtis ſeu beatitudo æterna, de qua 1a.q.23.q.2.q.3.q.4.& q.58.Sup.q.93.
De dotibus beatorum, Sup.q.95.o.

DE SACRAMENTIS.

Sacramentum eſt diuinæ & latentis gratiæ externum atque ſenſui expoſitum ſignum, ad hominis æternam ſalutem promouendam, diuinitus ordinatum.

Cuiuſmodi in Euangelica lege à Chriſto ſeruatore noſtro ſeptem ſunt inſtituta, nimirum,
- Baptiſmus.
- Confirmatio.
- Euchariſtia.
- Pœnitentia.
- Extrema vnctio.
- Ordo.
- Matrimonium.

De ſacramentis.] De ſacramentis, 3a.p q.60.& q. ſequentibus vſque ad finem. & Sup. q. 1. & ſequent. vſque ad quæſt.69.
Sacramentum eſt diuinæ.] Sacramentum quid? 3a.q. 60.o.
Eſt rei diuinæ.] Cuius rei ſacræ ſit ſacramentum ſignum, 3a.q. 60. & 2. o.& 3.o.
Externum.] An ſacramentum ſit ſemper aliqua res ſenſibilis? 3a. q. 60. 4.
Ad hominis æternam ſalutem.] De neceſſitate & effectu ſacramentorum, 3a.q.61a.o.& 62.o.
Septem ſunt.] De numero ſacramentorum, 3a.q.65a.o.

Baptiſmus eſt nouæ legis primum Sacramentum, in ablutione corporis exteriore & legitima verborum pronuntiatione, ſecundum Chriſti inſtitutionem conſiſtens: quod tam paruulis quàm adultis ad ſalutem eſt neceſſarium. Hoc ſacramento plena peccatorum accepta remiſſione, ſpiritaliter regeneramur in nouam creaturam, & qui anteà eramus filij iræ, nunc filij Dei hæredéſque, Chriſti autem noſtri redemptoris cohæredes efficimur.

Baptiſmus, eſt.] De baptiſmo, 3a. 66a. & ſeq. vſque ad q. 72 am.
Eſt nouæ legis primum.] An baptiſmus ſit à Chriſto inſtitutus, & quando? 3a q. 66.2. o.
In ablutione corporis.] An baptiſmus ſit ipſa ablutio? 3a. q. 66 1.o.
De materia baptiſmi, 3a.q 66.3.& 4.
Et legitima verborum pronuntiatione.] An in ſacramentis requirantur verba? 3a.q.60 6.7. & 8.
De forma baptiſmi, 3a.q.66 5.o.
Tam paruulis quàm adultis.] De ſuſcipientibus baptiſmum, 3a. q. 68.o.
An ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari? 3a q.68.2.o.
An pueri ſint baptizandi? 3a.q.68 9.o.
An pueri in maternis vteris exiſtentes poſſint baptizari? 3a. q. 68. 11.o.
Hoc plena peccatorum accepta remiſſione.] De effectibus baptiſmi, 3a.q 69 o.
An homo per baptiſmum liberetur ab omni peccato, & ab omni reatu peccati? 3a.q.69.1.& 2.
Spiritaliter regeneramur.] Cur baptiſmus dicatur regeneratio? 3a.q. 66.9.c.
In nouam creaturam.] An per baptiſmum conferantur gratia & virtutes? 3a.q.69.4 5.& 6.
Hæredéſque Chriſti. An effectus baptiſmi ſit apertio ianuæ regni cæleſtis. 3a.q.69.7.o.

Confirmatio, Sacramentum eſt quod baptizatis ab Epiſcopo confertur in fronte, per ſacrum Chriſma, adhibita certa verborum forma. Hæc fidem corroborat, & homini Chriſtiano ad nomen Domini, quandocunque opus eſt, intrepidè profitendum animum addit.

Confirmatio) De confirmatione, 3a.q.72.o.
Sacramentum eſt) An Confirmatio ſit ſacramentum? 3a.q.72.1.o.
Quod baptizatis,) An character confirmationis præſupponat ex neceſſitate characterem baptiſmalem? 3a.q.72.
Ab Epiſcopo confertur) An ſolus Epiſcopus hoc ſacramentum poſſit conferre? 3a.q.72.1 1.o.
In fronte.) An hoc ſacramentum ſit conferendum homini in fronte? 3a.q.22.9.o.
Per ſacrum Chriſma.) An Chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti? 3a.q.72.2.o.
Adhibita certa verborum forma.) An hæc ſit conueniens ſacramenti confirmationis forma, Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, Amen? 3a.q 72.4.o.
Hæc fidem corroborat.) De effectu confirmationis, 3a. qõ. 72. 1.& 7.o.

Euchariſtia, eſt Sacramentum, in quo poſtquam ſacerdos, ſecundum Eccleſiæ ritum ordinatus, panem & vinum verbis à Chriſto traditis conſecrauit, verè & ſecundum ſubſtantiam ſuam totus Chriſtus ſub vtrauis ſpecie continetur, pane in corpus eius, & vino in ſanguinem, diuina virtute tranſmutatis. Per Euchariſtiam hominis Chriſtiani animus ſalutari veri corporis & ſanguinis Dominici reficitur alimento, Deóque gratum offertur ſacrificium.

Euchariſtia eſt.) De Euchariſtia, 3a. qõ. 73. & ſequen. vſque ad qõ. 84.m.
Eſt ſacramentum.) An Euchariſtia ſit ſacramentum? 3a.q.73.1.o.
Poſtquam ſacerdos) De miniſtro huius ſacramenti, 3a.q.82.o.
An conſecratio huius ſacramenti ſit propria ſacerdoti? 3a.q.82. 1.o.
Panem & vinum) De materia huius ſacramenti, 3a.q.74.o.
An materia huius ſacramenti ſit panis & vinum? 3a.q.74 1.o.
Verbis à Chriſto traditis conſecrauit.) De forma huius ſacramenti, 3a.q.68.o.
An hæc ſit forma huius ſacramenti, Hoc eſt corpus meum, & hic eſt calix ſanguinis mei? 3a.q.68.1.& 3.
An prædictis verbis formarum ſit aliqua vis creata effectiua conſecrationis? 3a.q.68. 4.o.
Verè & ſecundum ſubſtantiam ſuam totus Chriſtus.) An corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſecundum rei veritatem, an verò ſolùm ſecundum figuram? 3a.q.75.1.o.
An totus Chriſtus contineatur ſub hoc ſacramento? 3a.q.76.1.o.
Sub vtrauis ſpecie continetur.) An totus Chriſtus contineatur ſub vtraque ſpecie huius ſacramenti? 3a.q.76. 2.o.
Pane in corpus eius.) An in hoc ſacramento non remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem? 3a.q.75.2.o.
Per Euchariſtiā hominis Chriſtiani.) De effectibus huius ſacramenti, 3a 4.79.o.
Deóque gratum offertur ſacrificium.) An in celebratione huius ſacramenti Chriſtus immoletur? 3a.q.83.1.o.

ADMONITIO SEV ANTIDOtum, contra graſſantem nunc ſacramentariorum peſtem.

Chriſtus Seruator noſter, vſitatam & communi hominum iudicio approbatam ſponſorum (qui longum iter ingreſſuri, in memoriam ſui, pretioſum aliquod mnimoſynon ſponſis ſuis relinquere ſolent, ſeipſos totos ſi poſſent, libentius relicturi) conſuetudinem retinens atque obſeruans, quum Eccleſiæ militanti ſponſæ ſuæ (quam ſumma, & vt Beatus Paulus ad Epheſios 2. loquitur, nimia charitate diligebat) familiarem ſui corporis præſentiam, conſuetúmque aſpectum ſubtracturus eſſet, quod habebat omnium pretioſiſſimum ei relinquere ac donare, ad perpetuam ſui memoriam volens, quum ſeipſo nihil haberet pretioſius, ſeipſum reuera ſecundum ſubſtantiam ſuam, totum & integrum in anima, carne, ſanguine atque diuinitate ei reliquit. Vt teſtatur ipſe, dum ait: Hoc eſt corpus meum. Matth.26. Marc.14. Luc.22. 1.Cor.11. Hic eſt ſanguis meus. Matt.26. Mar. 14. Hoc facite in meam commemorationem. Luc.22. 1.Cor.11.

Item Paulus, vbi dicit: Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Et eodem loco: Reus erit corporis & ſanguinis Domini.

Pœnitentia, Sacramentum eſt in quo per ſacerdotis abſolutionem peccata poſt baptiſmum commiſſa Chriſtiano illa deteſtanti ritéque confitenti remittuntur.

Cuius tres ſunt partes,
- Contritio,
- Confeſsio,
- Satisfactio,

quæ fit
- Corde.
- Ore.
- Opere.

Pœnitentia.) De pœnitentia, 3a.q. 84. vſque ad finem & Sup. q. 1a. vſque ad 29am.
Sacramentum eſt.) An pœnitentia ſit ſacramentum? 3a.q.84.1.o.
Per ſacerdotis abſolutionem) An hæc ſit forma huius ſacramenti, Ego te abſoluo, 3a.q.84.3.o.
Peccata poſt baptiſmum commiſſa.) An pœnitentia ſit ſecunda tabula poſt naufragium? 3a.q.84. 6.
Quæ deteſtatus.) De contritione, Sup. q. 1a. & ſequen. vſque ad q. 6m.
Ritéque confeſſus fuerit) De confeſſione, Sup. q. 6. vſque ad q. 12am
De qualitate confeſſionis, Sup.q.9.o.
Remittuntur.) De effectu pœnitentiæ? 3a.q.86.o.
Cuius tres ſunt partes.) De partibus pœnitentiæ, 3a.q.90. 2. & 3. potiſſimùm.
Contritio ſit corde, &c.) 3a.q.90.2. argumento primo.

Extrema vnctio, eſt Sacramentum quo per oleum ſacrum & certas preces recreantur ægrotantes, animi malis, ſi quæ in iis reliqua ſunt, ſublatis, & interdum etiam corporis ſanitate reſtituta.

Extrema vnctio.) De ſacramento extremæ vnctionis, Sup. q.29. & ſequen. vſque ad q.34.
Eſt ſacramentum.) An extrema vnctio ſit ſacramentum? Sup. q. 29.1.o.
Per oleum ſacrum.) An oleum oliuæ ſit conueniens materia huius ſacramenti? Sup.q.29.o.
An oporteat oleum eſſe conſecratum? Sup.q.29.5.o.
Et certas preces) De forma huius ſacramenti, Sup.q.29.7.8.9.
Recreantur ægrotantes.) De effectibus huius ſacramenti, Sup.q.30. o.

Ordo, eſt Sacramentum, quo ad Dei cultum, miniſtri Eccleſiæ conſecrantur. Per hoc enim Sacramen-

tum, velut oſtium, neceſſarium intrare legitimos diſpenſatores myſteriorum & eloquiorum Dei, nimirum, Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, & quotquot in ſacris muneribus ritè & ſecundum ordinationem diuinam verſari volunt.

Ordo.] De ſacramento Ordinis, Sup.q.34.vſque ad 41am.
Eſt ſacramentum.] An Ordo ſit ſacramentum? Sup.q.34.3.o.
Quo ad Dei cultum.] Cur in Eccleſia eſt Ordo, & Ordo quid? Sup.q. 34.1. & 2.

MATRIMONIVM, eſt Sacramentum, indiuidua vitæ conſuetudine marem & fœminam legitimè inter ſe deuinciens, iiſdémq; gratiæ donum elargiens, quo frenato concupiſcentiæ impetu, genus humanum laudabiliter & ſanctè conſeruatur atque propagatur.

Matrimonium.] De Matrimonio, Sup.q.41.vſque ad q.69am.
De cauſa appellationis matrimonij. Sup.q.44.2.o.
Eſt ſacramentum.] An matrimonium ſit ſacramentum? Sup.q. 42.1.o.
Indiuidua vitæ.] Matrimonium quid? Sup.q.44.o & art.3. potiſſimum.
Iiſdémque gratiæ donum.] An matrimonium conferat gratiam? Sup. q.42.3.o.
Genus humanum laudabiliter.] De bonis *matrimonij. Sup.q.49.o.*

In quibus omnibus Sacramentis debet miniſter intentionem habere id agendi quod Chriſtus inſtituit, & Eccleſia facit.

Hactenus de Sacramentis vti ratio, & breuitas catechiſmi poſtulare videbatur. Si quis plura de hoc argumento breuiter comprehenſa videre velit, conſulat noſtra de Sacramentis eccleſiæ Axiomata, quæ iiſdem his Chriſtophori Plantini typis, iam ſecundò excuſa prodierunt in lucem: ibi quo ſuum explere poſsit deſiderium (niſi noſtra nos fallat opinio) abundè eſt inuenturus.

EPILOGVS AD CHRISTIANÆ PIETATIS STVDIOSOS ADOLESCENTES.

DOCTRINAE Chriſtianæ, pij adoleſcentes, quinque ſummis capitibus, quæ initio huius libelli nobis tractanda propoſueramus (videlicet, De Fide Spe, Charitate, Iuſtitia Chriſtiana, atque Sacramentis) vt potuimus, clariſsimè, breuiſsimè, & ad veſtram ætatem memoriámque accommodatiſsimè iam declaratis; ſupereſt nunc, vt quum à nobis veſtri animi & corporis æternæ ſalutis adipiſcendæ maximum ſuppeditatum ſit adiumentum, nequaquam vobis ipſi deſitis, ſed poſtpoſitis omnibus aliis ſtudiis & occupationibus, toto pectore, omnique vigilantia in eam incumbatis curam, vt quæ hoc libello continentur, primùm intelligatis, intellectáque fideli mandetis memoriæ: deinde, vt eadem, mente iam atque memoria comprehenſa, per diuinum auxilium (quod ſincerè & feruenter petentibus non negabitur) vita atque moribus exprimatur. Ita fiet vt & ego meis laboribus propoſitum finem aſſequar, & vos æternæ vitæ felicitatem, qua nihil delectabilius, nihil præſtabilius vel dici vel cogitari poteſt, conſequamini. Valete.

FINIS.